

YAPAY ZEKÂYA SINIFSAK BAKIŞ (*)

Mehmet Yeşiltepe
Elektrik Mühendisi – Araştırmacı Yazar
mytepe1960@gmail.com

1. Giriş: Toplumsal Yanılsamalar ve Sınıfsal Koordinatlar

Bugün burjuva medyada, popüler bilim endüstrisinde ve akademinin sermayeyle bütünleşmiş çevrelerinde, yapay zekaya dair abartılı bir ‘kontrol edilemezlik’ ve ‘insan üstünlük’ hikayesi anlatılmaktadır. Yapay zekâ; insan aklını çoktan aşmış, kendi bağımsız iradesine kavuşmuş ya da geliştiricilerinin bile kontrol edemediği tanrısal, mistik bir dış özne olarak fetişleştirilmektedir. Kitlelere sunulan bu tekno-iyimser masallar veya tersinden körüklenen distopik ‘kıyamet sanayii’ korkuları, özü itibarıyla aynı burjuva yanılsamasından beslenmektedir; çünkü her iki anlatı da teknolojiyi insandan, üretim ilişkilerinden ve somut mülkiyet biçimlerinden kopararak kendi kurallarıyla işleyen bağımsız bir tarihi kader gibi göstermektedir.

Bu egemen anlatının en büyük sınıfsal işlevi, yapay zekanın yol açtığı güvencesizleşme, işsizlik, algoritmik tahakküm ve yapısal dışlanma gibi somut krizlerin faturasını canavarlaşan kod bloklarına keserek, asıl faili –yani kapitalist mülkiyet ilişkilerini ve tekeli sermayeyi- tarihsel sorumluluktan muaf tutmaktır. Oysa yapay zekanın bugün ulaştığı algoritmik işlem kapasitesi, onun tarafsız olduğu anlamına gelmez. Bir işe alım algoritmasının “başarılı aday” tanımı, bir bankacılık modelinin “güvenilir müşteri” kriteri ya da sosyal yardımları filtreleyen risk puanlamaları matematiksel olarak kendiliğinden var olmaz. Bu tanımlar, üretken altyapıyı elinde tutan egemen sınıfların kurumsal ihtiyaçlarına göre önceden biçimlendirilir.

Geçmişin tüm sınıfsal eşitsizliklerini, cinsiyetçi kalıplarını ve yapısal adaletsizliklerini veri tabanına yüklediğimizde, yapay zekâ bu önyargıları temizlemez; aksine nesnellik cılası altında kalıcılaştırarak geleceğin kararları haline getirir. Antonio Gramsci’nin Hapishane Defterleri yapıtında formüle ettiği gibi iktidar, kendini sadece zor aygıtlarıyla değil, tarafsızlık iddiası taşıyan rıza üretim merkezleriyle de tahkim eder. İşte günümüzde yapay

zekâ, bu rıza üretiminin ve tarafsızlık illüzyonunun en gelişmiş dijital aracı olarak işlev görmektedir. Dolayısıyla, kullandığımız yazılımların o pürüzsüz arayüzünü yırtıp arkasındaki somut güç ve mülkiyet ilişkilerini görmek, bu sahte tarafsızlık mitini dağıtmanın ilk ve zorunlu şartıdır.

2. Yapay Zekâ Nedir ve Ne Değildir?

Toplunun geniş kesimlerinde yapay zekanın gerçekten “düşündüğü”, “anladığı” ve “öğrendiği” yönünde yaygın bir yanılgı mevcuttur. Bu bilişsel protezleşme çağında, makinelerin biçimsel sembolleri işleme yeteneği, onların nesnel bir dünya algısına ve öznel bir bilince sahip olduğu yanılsamasını yaratmaktadır. Oysa teknik bir sistemin işlevsel performansı, onun varoluşsal bir kavrayışa sahip olduğunu kanıtlamaya yetmez. Yapay zekâ sistemleri, bilincin ve bedensel yaşantının dışından işleyen ileri düzey matematiksel olasılık modellerinden ibarettir.

Filozof John Searle’un 1980 yılında yayımlanan meşhur Çin Odası düşünce deneyi, sentaks (biçimsel kural yapısı) ile semantik (anlamlandırma ve idrak) arasındaki varoluşsal sınırı kusursuz biçimde çizer. Çince bilmeyen bir adam, kapalı bir odada, kendisine verilen kural kitabına bakarak dışarıdan gelen Çince sembolleri eşleştirir ve dışarıya pürüzsüz Çince yanıtlar iletir. Dışarıdaki gözlemci, içerideki adamın Çince bildiğini varsayar; oysa içerideki adam tek bir kelimenin bile anlamını bilmemekte, sadece biçimsel kuralları manipüle etmektedir. Günümüz büyük dil modelleri ve derin öğrenme mimarileri de sentaks düzeyinde kalmaktadır. Bilgisayar için bir resim estetik bir imge değil, piksellerden oluşan bir sayı matrisidir; bir metin ise kelimelerin yan yana gelme istatistigidir. Sistem, Searle’un yönelimlilik (zihnin dış dünyadaki bir nesneye, inanca veya amaca yönelik olma gücü) olarak adlandırdığı nitelikten tamamen yoksundur.

(*) Sevgili meslektaşlarım, yapay zekâ konusunda çok fazla kafa karışıklığı ve bilgi kirliliği var. Bunlara dair söylenecek her şeyi tek bir makaleye sığdırmak mümkün değil. Bu nedenle ben, sınıfsal ölçüler içinde genel ve yöntemsel bir çerçeveyi sizinle paylaştım. Ancak hazırlığını yapmakta olduğum ve önümüzdeki aylarda baskıya girecek olan “YAPAY ZEKÂ ÇAĞI: Soruların Peşinde Bir Düşünce Yolculuğu” adlı kitap çalışmamda bu konuda akla gelebilecek hemen her soruya yer vermeye çalışacağım.

Peki, anlamlandırma döngüsünün dışındaki bu sistem nasıl devasa bir değer üretmektedir? Karl Marx, Grundrisse’de bu fetişist yanılsamanın zeminini çözer:

“Sabit sermayenin (makinenin) gelişimi, toplumsal bilginin, genel zekânın ne dereceye kadar doğrudan bir üretici güç haline geldiğini gösterir.”

Yapay zekâ, özü itibarıyla Marx’ın ölü emek olarak tanımladığı, geçmiş canlı emeğin kristalleşmiş biçimidir. Silikon Vadisi merkezli tekelleri sermaye, insanlığın kuşaklar boyu internet ağlarına bıraktığı kolektif zihinsel mirası, dili ve bilimsel ortak hafızayı, bedelsizce mülksüzleştirerek modellerini eğitmiştir. Ortada dahi mühendislerin sıfırdan var ettiği yalıtık bir akıl yoktur; insanlığın birleşik zihinsel emeğinin, karmaşık algoritmalar vasıtasıyla dar bir azınlığın kâr döngüsüne hapsedilmesi ve canlı emeği saniyeler düzeyinde denetleyen bir baskı aracına dönüştürülmesi süreci işlemektedir.

3. Küresel Değer Zincirleri ve Görünmeyen El

Sermayenin çıkarlarını yansıtan söylem, yapay zekanın pürüzsüz, somut bir emeğe dayanmayan ve bulut katmanında kendi kendine işleyen steril bir “otomasyon mucizesi” olduğunu iddia eder. Ancak bu pürüzsüz yüzün arkasında, küresel emperyalist işbölümünün en vahşi ve en karanlık sömürü çarkları dönmektedir. Yapay zekâ modellerinin veri tabanlarındaki ham bilgiyi işlenebilir kılmak adına, küresel kapitalizmin bağımlı coğrafyalarında -Kenya, Hindistan, Filipinler ve Venezuela gibi ülkelerde-milyonlarca insandan oluşan devasa bir dijital proletarya gece gündüz çalıştırılmaktadır.

Literatürde “Hayalet İşçiler” olarak adlandırılan bu kitle, internetten kazınan veri setlerindeki yapısal ırkçılığı, vahşeti, pornografiyi ve en ağır psikolojik travmaları barındıran içerikleri, batı dünyasındaki temel arayüzlü tüketicinin gözünden saklamak üzere saatliği 1-2 dolara manuel olarak ayıklamakta, etiketlemekte ve sınıflandırmaktadır.

Mark Graham ve Jamie Woodcock’un araştırmalarında gösterdiği üzere, hiçbir sosyal güvencesi, psikolojik desteği ve yasal tanımı olmayan bu kitle, yapay zekanın gerçek “zeka” kaynağıdır. Sermaye, nesneleşmiş ölü emeğin canlı emeği yutma sürecini mükemmelleştirmek adına bu insanları görünmez kılmak zorundadır. Fabrikadaki işçinin ürettiği metaya yabancılaşması gibi, dijital platformların arkasına gizlenen bu görünmez emekçiler de algoritmik kara kutuların içinde anonimleştirilir. Bizlerin ekranda gördüğü her otomatik çıktı; arka planda küresel sömürü zincirinin en güvencesiz cephesindeki bu insanların zihinsel ve ruhsal emeğinin sömürülmesi sayesinde mümkün olmaktadır.

4. İşyerinde Algoritmik Tahakküm ve Dijital Taylorizm

Burjuva iktisatçılarının ve gelecekçi kehanetlerin iddialarının aksine, yapay zekanın emek üzerindeki etkisi niceliksel istihdam verilerinin tasfiyesiyle sınırlı değildir. Asıl yapısal kriz, mesleklerin toptan haritadan silinmesinden ziyade, iş süreçlerinin sermayenin ihtiyaçlarına göre parçalanması ve sömürünün niteliksel olarak derinleştirilmesidir. Yirminci yüzyılın fabrikalarında işçinin bedenini kronometrelerle ölçen klasik Taylorist rasyonalizasyon, bugün yapay zekâ kameraları, giyilebilir sensörler ve el terminalleri vasıtasıyla kesintisiz bir Dijital Taylorizm ve algoritmik yönetim rejimine evrilmiştir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nün (OECD) 2025 tarihli ampirik araştırması, bu denetimin ulaştığı ürkütücü boyutları sergilemektedir: Amerika Birleşik Devletleri’ndeki yöneticilerin %90’ı, Avrupa genelinde ise %79’u işçilere talimat verme, faaliyetleri anlık izleme, performans ölçme veya işten çıkarma amacıyla en az bir algoritmik yönetim aracını fiilen devrede tuttuğunu beyan etmiştir.

Devasa lojistik merkezlerinde ve platform ekonomisinde çalışan kuryelerin iki hareket arasındaki her duraksaması, sistem tarafından doğrudan “görev dışı zaman” olarak kategorize edilerek verimsizlik suçu gibi kaydedilir. Performans skoru sistemin belirlediği algoritmik sınırların altına düşen işçi, karşısında savunma yapabileceği etten kemikten bir yönetici bulamaz; sistem, iş sözleşmesini otomatik bir bildirimle anında fesheder. Harry Braverman’ın Emek ve Tekelci Sermaye yapısında formüle ettiği gibi, sermaye zihinsel planlama ile fiziksel uygulamayı birbirinden kopardığı ölçüde işçiyi mutlak tahakküm altına alır. Yapay zekâ, zihinsel emeğin süreçlerini de nesneleştirip yazılımların içine hapsederek beyaz, mavi ve dijital yakalı tüm emek katmanlarının pazarlık gücünü kırmaya yönelik stratejik bir sınıf taarruzudur.

5. Algoritmik Devlet ve Dijital Denetim Rejimi

Yapay zekanın nesnellik ve verimlilik söylemleri ardına saklanan denetim yapısı sadece pazar alanıyla sınırlı kalmamakta, bizzat bugünün devlet aygıtında ve hukuk sisteminde cisimleşmektedir. Nicos Poulantzas’ın vurguladığı gibi devlet, çatışan toplumsal güçlerin kurumsal maddileşmesidir. Yapay zekâ, burjuva devletine sınıfsal baskı, sınıflandırma ve dışlama kararlarını “teknik bir zorunluluk” perdesi arkasından yürütme imkânı sunmaktadır. Bu idari süreçlerin insansızlaştırıldığı yeni teknik kılıflı egemenlik tarzını ‘Yapay Zekâ Andromeda Modeli’ olarak

kavramsallaştırabiliriz. Tıpkı kendi işlemediği bir suç yüzünden kayaya zincirlenip canavara kurban edilen mitolojik Andromeda gibi, modern toplum da hak arama kanalları elinden alınarak şeffaf olmayan kara kutu yazılımların insafına mahkûm edilmektedir. Devlet, hukuku açıkça askıya alıp fail kimliğiyle öne çıkmak yerine, kara kutu yazılımların otoritesine sığınarak görünmez bir istisna hali inşa etmektedir.

Bunun en somut ve yıkıcı örneği, Hollanda'da hükümetin istifasına yol açan Çocuk Bakım Ödenek Skandalı'dır. Sosyal yardımlarda maliyeti düşürmek amacıyla devreye sokulan iç mekanizması gizlenen risk algoritmaları, geçmiş veri setlerindeki yapısal önyargıları kopyalayarak; çift vatandaşlığı olan, göçmen kökenli ve düşük gelirli on binlerce yoksul işçi ailesini otomatik olarak "yüksek riskli potansiyel dolandırıcı" olarak etiketlemiştir. Hiçbir insani denetim, somut delil incelemesi ve hukuki süzgeç yapılmadan binlerce ailenin yardımları kesilmiş, geriye dönük borçlandırılmış ve intiharlara, kitlesel iflaslara, çocukların devlet korumasına alınmasına yol açan geri dönülemez toplumsal yıkımlar yaşanmıştır. Mağdurlar, karşılarında hesap sorabilecekleri bir muhatap bulamamışlardır.

Sermayenin çıkarlarına hizmet eden bu algoritmik dışlama mekanizması, sadece sosyal yardım alanlarıyla sınırlı kalmayıp, doğrudan ceza yargılamasının içine de sızmaktadır. Nitekim Türkiye'de Adalet Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan 'CBS Örgüt Tahmin Projesi' bu durumun güncel bir örneğidir. Dava dosyalarındaki metin yapılarını tarayarak istatistiksel suçlama olasılıkları üreten bu sistem, ceza hukukunun en temel ilkesi olan somut delil ve suçun şahsiliği ilkesini tasfiye etmektedir. Kişi, kendi özgün eyleminden değil, egemen sistemin veritabanındaki "senin gibiler" istatistiksel yazgısına göre şüpheli ilan edilmektedir. Michel Foucault'nun Hapishanenin Doğuşu'nda işaret ettiği gibi iktidar, bireyi teknik ve bilimsel söylemlerle bir bilgi nesnesi haline getirdiği ölçüde onun üzerindeki denetimini mutlakaştırır. Giorgio Agamben'in kuramlaştırdığı "istisna hali", yapay zekâ Andromeda modeliyle birlikte hukukun koruyucu sınırlarını eriten kalıcı bir idari teknolojiye dönüşmektedir.

6. Kıyamet Sanayii ve Varoluşsal Risk Söyleminin Ekonomi Polisiği

Son dönemde Bill Gates, Sam Altman ve Elon Musk gibi tekeli sermaye baronları tarafından dolaşıma sokulan, yapay zekânın "insanlığı evcil hayvana dönüştüreceği" ya da "devlet mekanizmalarını tamamen hackleyerek insan soyunu tüketiceği" yönündeki tekno-distopik kehanetler,

masum birer gelecek uyarısı değildir. Bu popüler anlatılar, tam da makalenin başında vurguladığımız burjuva mistifikasyonunun en rafine ve güncel ideolojik taarruzunu oluşturmaktadır. İnsanlığı tehdit eden şeyin biyolojik sınırları aşan, kendi başına bağımsız bir "üst bilinç" veya "mistik bir dış özne" olarak kodlanması, kitlelerin bilincinde iki yönlü bir hedef şaşırtmaya ve rıza üretimine hizmet eder.

İlk olarak, bu "varoluşsal risk" söylemi, asıl tarihsel faili gizleme işlevi görür. Yapay zekâ eliyle yürütülen kitlesel işsizleşme, sendikasılaşdırma ve yapısal güvencesizleştirme süreçlerinin faturası, egemen mülkiyet ilişkilerine ve Silikon Vadisi baronlarına değil; "doğanın kaçınılmaz bir yasa" gibi sunulan teknolojik evrimin kendisine kesilir. İkinci olarak, yapay zekâyı adeta kontrol edilemez nükleer bir silah gibi ölümcül ve metafizik göstermek, tekeli pazar payını korumanın yasal kalkanıdır. Sermaye sahipleri, bu korku iklimini körükleyerek devletlerden katı düzenlemeler ve lisans şartları talep etmektedir. Buradaki stratejik amaç, kamusal girişimlerin, akademik özerkliğin veya açık kaynak kodlu alternatiflerin bu alana girmesini engelleyerek, trilyon dolarlık yapay zekâ pazarını birkaç devasa tekelin elinde sonsuza dek sabitlemektir. Kıyamet korkusu, pazarın demokratikleşmesini önleyen rasyonel bir bariyer olarak işlev görür.

Daha da önemlisi, trilyon dolarlık sermaye yatırımlarının doğası, kendi intiharını fonlayacak kontrolsüz bir canavarın doğuşuna asla izin vermez. Bugün teknoloji devlerinin "yapay zekâyı hizalama" adı altında milyarlarca dolar harcadığı güvenlik protokolleri, insanlığın esenliği için değil; kod bloklarının sermaye sınırları dışına taşmasını, telif hakkı davalarına yol açmasını veya en önemlisi merkezi sunuculardan kaçarak kamusalallaşmasını engellemek için kurulan maddi birer hapishanedir. Dolayısıyla, yapay zekânın gelecekte taşıdığı gerçek risk, onun "bilinç kazanıp insanlığa düşman olması" gibi bilimkurgusal bir olasılık değildir. Gerçek risk, sistemiktir ve yine sınıfsaldır. Bu risk; tekno-mitlerin iddia ettiği gibi akıllı bir makinenin isyanından değil, kapitalist mülkiyet altındaki cari işleyişin şu üç somut tehdidinden kaynaklanmaktadır:

Birincisi, sermayenin maliyetleri düşürmek adına elektrik şebekelerinden küresel borsa emirlerine kadar tüm hayati altyapıları insan denetiminden çıkarıp algoritmalara teslim etmesiyle oluşacak zincirleme çöküşlerdir. Sistem karmaşıklaştıkça, kodlardaki tek bir istatistiksel sapma veya mantık hatası tüm toplumsal altyapıyı bir gecede felç edecek devasa bir sistem kazası potansiyeli taşımaktadır (Perrow, 1999).

İkincisi, emperyalist devletlerin emrindeki otonom silah sistemlerinin ve drone sürülerinin vicdandan, acımadan ve ahlaki tereddütlerden tamamen arındırılmış olmasıdır. Bu robotik sistemler kendi iradeleriyle savaş açmaz; ancak tetiği tutan egemen sınıfların emirlerini mekanik bir soğukkanlılıkla yerine getirdikleri için kusursuz ve steril kitle kıyımlarına yol açarlar.

Üçüncüsü ise, mülkiyeti burjuvazide olan bu teknolojinin, insanı işyerinde milisaniyelik hareketlerine kadar gözetleyen, filtreleyen ve tahakküm altına alan mutlak bir dijital panoptikona dönüşmesidir (Zuboff, 2023).

Korkmamız gereken şey makinenin ne hissettiği değil; bizim kendi ellerimizle inşa ettiğimiz bu gücün, mülkiyeti egemenlerde olduğu müddetçe insanlığı mülksüzleştiren steril bir imha ve tahakküm kırbacına dönüşmesidir.

7. Sonuç: Dijital Çağda Sınıf Mücadelesi ve Örgütlenme

Yapay zekâ çağı karşısında insanlığın ve işçi sınıfının önünde iki net gelecek alternatifi durmaktadır: Ya egemen teknolojinin yarattığı kabullenilmiş çaresizliğe teslim olmak ya da üretici güçleri sermayenin elinden alarak kamusal bir gelecek inşa etmek. Düşünür Mark Fisher'in tespitiyle, kapitalist gerçekçiliğin kitle bilincinde ürettiği en büyük tehlike, bu "kabullenilmiş çaresizlik" durumudur. Yani geniş emekçi kitlelerin sistemin çürüdüğünü, algoritmik denetimin kendilerini vasıfsızlaştırdığını bildikleri halde, egemen teknolojiyi mutlak ve alternatifsiz bir gerçeklik gibi algılayarak politik olarak felç olmaları halidir. Egemenlerin köpürttüğü "kontrolden çıkan bağımsız süper zekâ" korkuları, tam da bu politik felç rejimini güçlendirmek ve mülkiyet ilişkilerini eleştirinin dışına çıkarmak için tasarlanmış ters psikolojik bir pazarlama illüzyonudur. Yapay zekâ kendi kendine hareket eden bağımsız bir canavar değildir; o, her adımı sınıfsal çıkarlarla komuta edilen, bir sermaye birikim aracından ibarettir. Asıl tehlike makinenin hayali isyanı değil, mülkiyeti burjuvazide olan makinenin insanlığı tüm haklarından arındırmasıdır.

Teknoloji bir kader değildir. Yapay zekâ, üretici güçleri kapitalizmin burjuva mülkiyet sınırlarıyla taşınamayacak bir bolluk potansiyeline ulaştırmıştır. Toplumun tüm hayatı ihtiyaçlarını çok daha az canlı emekle, kamusal ve planlı bir şekilde gerçekleştirmek maddi bir imkân haline gelmiştir. Eğer üretim araçlarının mülkiyeti tekeli sermayenin elinden söküp alınarak toplumsallaştırılabilirse, yapay zekanın sağladığı üretkenlik artışı sömürüyü katlamak için değil; zorunlu çalışma sürelerini asgariye indirmek, insanlığı geçim derdinden

kurtarmak ve Erich Fromm'un ifadesiyle insanı bir piyasa nesnesi olmaktan çıkarıp yaşamın gerçek öznesi kılacak o "özgür zaman kaldıracını" inşa etmek için kullanılacaktır.

Amazon depolarındaki işçilerin algoritmik kırbaça karşı yükselen direnişleri, platform kuryelerinin koordineli grevleri bize bu çağda çaresiz olmadığını gösteriyor. Sermaye, üretimi ve enformasyon süreçlerini küreselleştirip emeği atomize etmeye çalışırken, direnişin maddi koşullarını da evrensel düzeyde ortaklaştırmaktadır. Yeni dönemin devrimci stratejisi, sendikal örgütlenmeyi tek tek işyerlerinin fiziki sınırlarından kurtararak küresel tedarik ve enformasyon zincirlerini kilitleyecek ağ düzeyinde, enternasyonalist bir karakterle yeniden inşa etmek zorundadır. Kendi ellerimizle var ettiğimiz bu devasa kolektif zekayı sermayenin boyunduruğundan kurtarmak, insanlığın özgürleşme yürüyüşünü sınıfsız ve sömürsüz bir geleceğe taşıyacak olan örgütlü iradenin tarihsel zaferi olacaktır. Geleceği makineler tek başına yazmayacaktır; onu, üretimi kamusal ve insani amaçlarla planlayan örgütlü insanlık yazacaktır.

Kaynakça

- Agamben, G. (2013). Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat (Çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Braverman, H. (1998). Emek ve Tekelci Sermaye: Yirminci Yüzyılda Emeğin Nitelişsizleştirilmesi (Çev. M. K. Doğan). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü [OECD]. (2025). İşyerinde Algoritmik Yönetim: Küresel Ekonomilerde Yapısal Riskler ve Dağılım Seviyeleri. Paris: OECD İnovasyon ve İstihdam Raporları. (Çalışma Metni Serisi, No. 294).
- Fisher, M. (2011). Kapitalist Gerçekçilik: Başka Alternatif Yok mu? (Çev. G. Ç. Güven). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Foucault, M. (2013). Hapishanenin Doğuşu (Çev. M. A. Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Fromm, E. (1993). Sahip Olmak ya da Olmak (Çev. A. Arıtan). İstanbul: Say Yayınları.
- Graham, M. ve Woodcock, J. (2020). "Dijital Platform Kapitalizminde Emeğin Uluslararası İşbölümü". (Der.) C. Fuchs ve E. Öztürk içinde, Dijital Emek ve Küresel Değer Zincirleri (ss. 112-145). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Gramsci, A. (2014). Hapishane Defterleri (Çev. A. Cemgil). İstanbul: Belge Yayınları.
- Marx, K. (1979). Grundrisse: Ekonomi Politikin Eleştirisinin Temelleri (Çev. A. Gelen). Ankara: Sol Yayınlar. (Orijinal çalışma yılı 1857-1858).
- Morozov, E. (2014). Sosyal Teknolojik Çözümçülük: Kurtuluş Yok mu? (Çev. E. Ş. Ayaz). İstanbul: Metis Yayınları.
- Perrow, C. (1999). Normal Kazalar: Yüksek Riskli Teknolojilerle Yaşamak. (Orijinal çalışma adı: Normal Accidents: Living with High-Risk Technologies, Princeton: Princeton University Press).
- Poulantzas, N. (2014). Devlet, İktidar, Sosyalizm (Çev. M. Savaş). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Searle, J. R. (1980). "Zihinler, Beyinler ve Programlar" [Minds, Brains, and Programs]. Davranış ve Beyin Bilimleri Dergisi, Sayı: 3(3), ss. 417-457.
- Şrıneck, N. (2019). Platform Kapitalizmi (Çev. K. Alder). İstanbul: Nod Yayınları.
- Zuboff, S. (2023). Gözetim Kapitalizmi Çağı: Dijital Güç Odaklarının Yeni Sınırlarında İnsan Geleceği Mücadelesi (Çev. E. Ş. Ayaz). İstanbul: Profil Kitap.